

KUMRAL ADA MAVİ TUNA ROMANINDA YAPI VE İZLEK

Oğuzhan SEVİM* - Duygu YILMAZ**

Öz

Bu araştırmada Kumral Ada Mavi Tuna romanı dış ve iç yapı unsurları açısından ele alınmış, romanın yapı ve izleksel özellikleri açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Buket Uzuner tarafından yazılan Kumral Ada Mavi Tuna romanı postmodern tarzda yazılmıştı ve beş yüz sayfadan oluşmaktadır. Romanın dış yapı unsurları romanın kimliği ve isimden içeriğe başlıkları altında değerlendirilmiştir. Romanın iç yapı ve izlek incelemesi ise olay, bakış açısı ve anlatıcı, zaman, mekân, kişiler ve izleksel kurgu başlıkları altında yapılmıştır. Olay başlığında iki yönde ilerleyen olayların kitabın sonunda kesiştiği ve olanların iç yüzünün ortaya çıktığı sonucuna varılır. Kumral Ada Mavi Tuna romanında çoğulcu bakış açısı kullanılmıştır ve hem kahraman bakış açısına hem de hâkim bakış açısına yer verilmiştir. Romanda betimleme, iç monolog, bilinç akışı, özetleme, montaj ve mektup gibi birçok anlatım tekniği kullanılmıştır. Romandaki olayların zamanı 1990'ların karışık toplumsal ve siyasal ortamıdır. Kumral Ada Mavi Tuna romanının mekânı Tuna'nın doğum yeri olan İstanbul Kuzguncuk'tur. Romanın başkarakteri Mavi Tuna'dır. Romandaki izleksek kurgu ise kişiler, mekân ve simge temelindeki zıtlıklarla açıklanmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak Kumral Ada Mavi Tuna romandaki dış yapı unsurları romanın kimliği ve isimden içeriğe başlıklarıyla; dış yapı unsurları ise olay, bakış açısı/anlatıcı, zaman, mekân, kişiler, izleksel kurgu başlıklarıyla açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yapı, İzlek, Kumral Ada Mavi Tuna.

Structure and Theme in Novel of Kumral Ada Mavi Tuna

Abstract

In this research, the novel Kumral Ada Mavi Tuna has been handled in terms of its external and internal structural elements, the structure and thematic features of the novel have been tried to be explained. Document analysis, is the qualitative research methods, was used in the research. The data obtained from the research were analyzed by content analysis technique. The novel Kumral Ada Mavi Tuna, written by Buket Uzuner, was written in a postmodern style and consists of five hundred pages. The external structural elements of the novel were evaluated under the titles of the novel's identity and from the name to the content. The internal structure and theme analysis of the novel was made under the titles of event, point of view and narrator, time, place, people and thematic fiction. It is concluded that the events proceeding in two directions in the title of the event intersect at the end of the book and the inner side of what happened is revealed. In the novel Kumral Ada Mavi Tuna, a pluralistic point of view is used and both the hero's point of view and the dominant point of view are included. Many narrative techniques such as description, internal monologue, stream of consciousness, summarization, montage and letter are used in the novel. The time of events in the novel is the mixed social and political environment of the 1990s. The location of the novel Kumral Ada Mavi Tuna is Istanbul Kuzguncuk, the birthplace of Tuna. The main character of the novel is Mavi Tuna. Thematic fiction in the novel, on the other hand, tried to unfold with the contrasts on the basis of persons, space and symbols. As a result, the external structure elements in the novel Kumral Ada Mavi Tuna are; The external structure elements, on the other hand, were explained with the titles of event, point of view/narrator, time, place, people, and thematic fiction.

Keywords: Structure, Theme, Kumral Ada Mavi Tuna.

* Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, Türkçe Eğitimi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, o.sevim@atauni.edu.tr, <https://orchid.org/0000-0001-7533-4724>

** Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Türkçe Eğitimi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, duyguylmz25@hotmail.com, <https://orchid.org/0000-0002-3311-2960>

1.Giriş

Romanlar, uzun bir zaman diliminde yaşanan olayları detaylı bir şekilde anlatırken; sosyoloji, psikoloji, tarih, felsefe gibi alanlardan faydalanır. Yaşanmışlıkları eserlerine yansıtmak isteyen yazarların en sık başvurduğu yollardan biri de yaşanan tarihten yararlanmaktır. Kumral Ada Mavi Tuna romanı da bir dönem romanıdır ve iç savaş olgusundan hareket eder. Romanda, gerçek hayatta yaşanan toplumsal iç savaşla insanın iç dünyasındaki savaş özdeşleştirilir.

Buket Uzuner, çağdaş Türk romanının önde gelen isimlerindedir ve yazarlık hayatına Benim Adım Mayıs hikâyesi ile başlamıştır. Uzuner; İki Yeşil Su Samuru isimli romanıyla edebiyat dünyasında önem kazanmıştır ve sonrasında hikâye, deneme, roman, biyografi ve gezi yazıları kaleme almıştır. Kumral Ada Mavi Tuna yazarın üçüncü romanıdır. Romanda postmodern tarz ön plandadır. Postmodernizm şimdi geçerli olanın ötesi yani modernizm sonrası demektir. Postmodernist roman; ne modernist roman gibi kişinin içsel sıkıntılarını işler ne de yansıtmacı roman gibi toplumsal yapı ile insanları düzeltmeye kalkar. Postmodernist romanlar için yazma işi “oyun içinde oyun”dur. Bu tarzda gerçeğe düş ayrımı yapılamaz, dil yanılısama aracıdır, masalsi bir durum vardır ve “giz” duygusu sürekli desteklenir (Tosun, 2014). Postmodern roman gerçeklik durumunun yok olmasına neden olur. Din ve din dışı, tarih ve tarih dışı, hayal ve gerçek, her şey bir araya gelir ve birbirlerine olan üstünlüklerini kaybederek denk olur. Böylelikle modern romanın gerçeklik algısı da yıkılmış olur (Narlı, 2009). Kumral Ada Mavi Tuna romanında da merak sürekli beslenir. Kişilerden Tuna, kendisini içerisinde bulduğu iç savaşta düşte mi yoksa gerçek hayatta mı olduğunu bir türlü kestiremez.

Postmodern romanın bir diğer özelliği de metinlerarasılıktır. Bir metnin içinde başka metinlere ait parçaların, izlerin yer almasına metinlerarasılık denir. Bu sayede tiyatro, şiir, fotoğrafçılık, sinema, müzik gibi pek çok tür bir noktada kesişir. Romanda da bölüm başlarında bulunan farklı sanat dallarından ve metinlerden alınan epigraflarla metin zenginleştirilmiş, metinlerarasılık sağlanmıştır (Çakmakçı, 2019). Mesela romanda özgürlükle ilgili şu söze yer verilmiştir:

“ÖZGÜRLÜK "insanlar özgür olarak doğar, ama her yerde zincire vurulmuş olarak yaşarlar." Jean Jacques Rousseau” (Uzuner, 2010, s.3)

Romandaki olaylar Kuzguncuk'ta yaşanmaktadır ve yazar Kuzguncuk'tan bahsederken Nazım Hikmet'in şu dizelerinden yararlanmıştır:

“ Beykoz'da oturmalı Beykoz'da çalışan adam
Fakat Kuzguncuk şirin yerdir
Ve gayet nefis yapar gül reçelini
Pansiyoncu Madam ve kızı Raşel... Nâzım Hikmet” (Uzuner, 2010, s.22)

Romanda iki ana olay mevcuttur. Biri kahramanların çocukluk dönemindeki aşklarından bahseden geçmiş zaman, diğeri Tuna'nın şimdiki hâlimden bahseden iç savaş dönemidir. İki dönem arasındaki gidiş gelişler başlıklarla sağlanır.

Hem iç savaş döneminde hem de çocukluk döneminde ön planda olan durum farklı etnik grupların bir arada barış içinde yaşayabileceğidir. Savaş döneminde savaşan askerlerin hepsi farklı etnik gruplara aittir ve aynı cephededir. Böylece farklı etnik grupların omuz omuza ortak düşmana karşı savaşabileceği mesajı verilmiştir. Aslında savaşta düşman yoktur, insanın kendisiyle verdiği savaşın çelişkisi vardır. Çocukluk döneminin geçtiği Kuzguncuk ise Yahudi'nin, Rum'un, Ermeni'nin, Türk'ün bir arada huzur içinde yaşadığı bir mekân olarak tasvir edilir. Romanda tekrar eden Kürt, Laz, Yahudi, zengin, fakir gibi farklılıklar aslında bu farklılıklara sahip olan insanların bir arada yaşayabileceği iletisini verir.

Roman kurmaca metin özelliği taşır ve kendine has atmosferi, zamanı, yeri, kişiler kadrosu ve üslubuyla diğer edebî türlerden farklıdır (Tekin, 2016). Kumral Ada Mavi Tuna romanının şahıs kadrosu oldukça zengindir. Zaman, Tuna'nın erişkinliği ve çocukluğu olmak üzere iki boyutludur. Romanda birden çok mekânda bulunmuş ve farklı zamanlar arasında gidiş gelişler sağlanmıştır. Bakış açısı bile çoğulcu bir bakış açısıyla yazılmıştır ve tek değildir. Bu yapısal özellikler bakımından romanın zengin bir niteliğe sahip olduğu söylenebilir.

Araştırmada romanın bahsedilen özelliklerinden hareketle yapı ve izlek çalışması yapılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda çalışmanın amacı Kumral Ada Mavi Tuna romanında yapı ve izlek çözümlemesini yapmaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırma problemi “Kumral Ada Mavi Tuna romanının yapı ve izleği nasıldır?” şeklinde belirlenmiştir. Bu minvalde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1-Kumral Ada Mavi Tuna romanının dış yapı unsurları nelerdir?

2- Kumral Ada Mavi Tuna romanının iç yapı unsurları nelerdir?

2.Yöntem

2.1.Araştırma Deseni

Araştırma Buket Uzuner'in Kumral Ada Mavi Tuna romanının yapı ve izlek analizi üzerine yapılan bir çalışmadır. Yapı ve izlek çalışmaları edebî eserlere dayandığı için nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tercih edilmiştir. Araştırmada literatürden de yararlanılarak yapı ve izlek temel başlıkları merkeze alınarak analiz özellikleri belirlenmiş ve bu analiz özellikleri doğrultusunda roman incelenmiştir. Bu kapsamda çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi kullanılmıştır. Nitel araştırma yaklaşımı nitel veri toplama araçlarından olan gözlem, görüşme ve doküman analizini kullanarak olayların ve algıların reel ve toplu bir şekilde ortaya konulmasını amaçlar (Yıldırım & Şimşek, 2013). Doküman inceleme ise geçmişin izlerini barındıran kitap, dergi, resim, film gibi belgelerin taranması ve analiz edilmesine dayanan bir yöntemdir (Karasar, 2008).

2.2.Çalışma Materyali

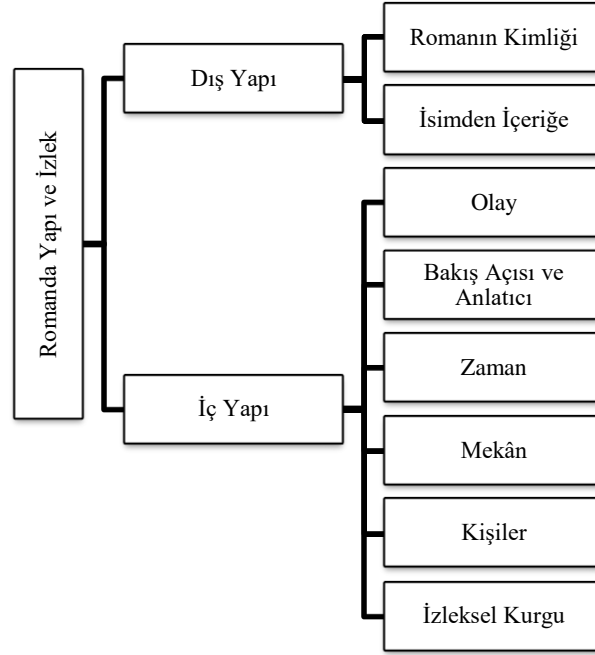
Araştırmada Buket Uzuner'in Kumral Ada Mavi Tuna romanı çalışma materyali olarak incelenmiştir. Romanda mekân ve anlatıcı çeşitliliği, zaman uzunluğu, kişilerin çokluğu ve olay zenginliği olduğu için roman yapı ve izlek çalışmasına uygun görülüp tercih edilmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmanın verileri içerik analizi ile değerlendirilmiştir. İçerik analizinde birbirine benzeyen veriler belli kavram ve temalar çerçevesinde bir araya getirilir ve düzenlenir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu yöntemin, yapılacak olan çalışmanın gayesine uygun olabilecek kaynaklara ulaşabilme ve yapılan incelemelerden elde edilen veriler ışığında işe yarar bilgileri tespit etme konularında yardımcı olduğu bilinmektedir (Çepni, 2007).

Anlatıya dayalı yapıtlarda dış yapı unsuru eserin adı, basım süreci kısacası yapıtın okuyucusuyla bir olma macerasını ortaya koyan “isimden içeriğe” ve “romanın kimliği” adlı iki başlıktan oluşur. İç yapı unsuru ise yapıtın entrik kurgusunu biçimlendiren asıl öğelerdir ve “olay, bakış açısı, zaman, mekân, kişiler ve izleksel kurgu” başlıklarından meydana gelir (Şahin, 2017).

Bu araştırmada Kumral Ada Mavi Tuna romanı Şekil 1'de de görüldüğü gibi dış ve iç yapı unsurları açısından ele alınmış, böylece romanın yapı ve izleksel özellikleri anlaşılmasına çalışılmıştır.

Şekil 1. Romanın yapı ve izlek kurgusu

2.4.Araştırma Süreci

Araştırma Buket Uzuner’in Kumral Ada Mavi Tuna romanının yapı ve izlek analizi olarak belirlendiği için çalışmanın ilk aşamasında veriler romanda yapı ve izlek ile ilgili literatür taraması yapılarak toplanmış, sonrasında da verilerin dış yapı ve iç yapı olmak üzere iki temel başlık altında incelenmiştir. Sonuçlar yorumlanmış ve öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

2.5. Araştırma Etiği

Çalışma etik ve bilimsel kurallara uygun bir şekilde yazılmıştır. Yazımı ve planlanması aşamalarında herhangi bir intihale yer verilmemiştir. Alıntılar, metin içi atıflarla belirtilmiştir. Kullanılan bütün kaynaklara kaynakçada yer verilmiştir.

3.Bulgular

Romanın Kimliği

Kumral Ada Mavi Tuna romanının ilk baskısı Remzi Kitapevi tarafından 1997 Haziran’ında yapılmıştır. Eser, Buket Uzuner’in üçüncü romanıdır. Eser, 1998 yılında İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından ödüle layık görülmüştür. 2002 yılı itibarıyla kitabın basımını Everest Yayınevi gerçekleştirmektedir. Eser 8 baskıdır ve son basım tarihi Ekim 2021’dir. Roman 500 sayfadır. Eser, özlü sözlerle başlayan 38 bölümden oluşmaktadır. 33. bölümün 9 alt başlığı vardır ve bu başlıklarla romandaki kişiler tanıtılmıştır.

İsimden İçeriğe

Mavi Tuna Kumral Ada romanın isminin, romandaki kişilerden (Ada ve Tuna) hareketle konulduğu söylenebilir. Kumral Ada, kumral olarak betimlenmektedir, bal renginde saçları vardır. İsmnin Ada konmasının sebebi ise dayısı Doğan Gökay’ın şiirinde Ada isminin geçmesinden kaynaklanır.

Mavi Tuna, romanın başkahramanıdır. Ona bu ismi dedesi vermiştir. Dedesi Tuna Nehri’ne bakarak “Mavi gözlü torunum olursa ismi Tuna olsun.” demiştir. Bu sebeple mavi gözlü olan toruna Tuna, Tuna’nın ağabeyine ise bir diğer nehir ismi olan Aras ismi verilmiştir.

Kumral Ada ve Mavi Tuna'nın aslında iki ayrı sosyal statüyü temsil ettiği söylenebilir. Kumral Ada daha burjuva ve Batılı kesimi temsil ederken Mavi Tuna daha halktan ve orta kesim insanı temsil etmektedir. Bu açıdan bakıldığında romanın Felatun Bey ve Rakım Efendi'yi veya Fatih-Harbiye'yi çağrıştırdığı söylenebilir.

Romanın iç yapı ve izlek incelemesi ise olay, bakış açısı ve anlatıcı, zaman, mekân, kişiler ve izleksel kurgu başlıkları altında açıklanmıştır.

Olay

Sıradan bir mahalle olan Tuna ve ailesinin mahallesine bir gün zengin ve modern Ada ve ailesi taşınır. Tuna, Ada'ya âşık olur ama Ada'ya aynı zamanda ağabeyi Aras da âşık olmuştur. Aras'ın aşkına Ada olumlu cevap verince Tuna kendini aşk üçgeninin üçüncü kişisi durumundadır. Aras ve Ada birbirini sevmektedir, Tuna kendini hep onları izlerken bulmuştur. Oysa Meriç (Ada'nın kuzeni) de onu izlemektedir. Tuna bir gün ağabeyi ve Ada'yı uygunsuz bir şekilde yakalayınca panik hâlindeki Aras kardeşinin ateşini bahane ederek, "Haydi yüzelim!" deyip, denize atlar ve kayalara çarparak vefat etmiştir. Ada ve Tuna birbirine kalmış görünse bile Ada, Aras'a olan aşkıdan dolayı Tuna ile yapamamaktadır. Tuna da "Kimseyi mutlu edemedim bari Meriç'i mutlu edeyim." diyerek Meriç ile evlenmiştir. İç savaş çıkınca Tuna askere alınmıştır. Metnin sonunda da savaştan dönen Tuna'ya karısı Meriç'in bir sürprizi vardır: Mektupta ona hamile olduğunu söylemiştir.

Metinde anlatılan olaylar iki yönde ilerlemektedir. Biri Tuna'nın çocukluktan otuzlu yaşlara kadarki aşk hikâyesidir, diğeri ise yedi yıllık iç savaşta Tuna'nın asker olarak yaşadıklarıdır. Kitabın sonunda iki olay bir noktada kesişir ve olayların iç yüzü çözülür.

Olay örgüsünün ilk bölümündeki vaka halkaları şu şekilde sıralanabilir:

- Kendi hâlinde bir mahalle olan Kuzguncuk'a ailesi oyunculuk yapan Ada'nın taşınması
- Ada'ya mahallede yaşayan iki kardeşin (Aras ve Tuna) âşık olması
- Ada'nın Aras'a karşılık vermesi ve Tuna'nın kendini dışlanmış hissetmesi
- Tuna'nın Aras ve Ada'yı uygunsuz şekilde görmesi ve ne yapacağını şaşırarak Aras'ın, Tuna'ya "Hadi yüzelim" demesi
- Aras'ın denize atılmasıyla kayalara çakılıp ölmesi
- Ada'nın acıya dayanamayıp yurt dışına gitmesi
- Ada'nın yokluğunu fırsat bilen Meriç'in Tuna'ya meyletmesi
- Tuna'nın aklının hep Ada'da olması dolayısıyla Meriç'e karşılık vermemesi
- Ada yurt dışından geri dönünce Tuna ve Ada'nın Aras'a ihanet ettiklerini düşünmelerinden dolayı beraber olamayacaklarına karar vermeleri
- Tuna'nın bari Meriç'i mutlu edeyim fikriyle Meriç'le evlenmesi

Olay örgüsünün ikinci bölümüne ait vaka halkaları şu şekilde sıralanabilir:

- İç savaş çıktığı için otuzlu yaşlarındaki Tuna'nın askere alınması
- Tuna'nın iç savaşı reddetmesi, her şeyin bir kâbustan ibaret olduğunu düşünmesi
- Tuna'nın askerî araçtan atılması, askerde olay çıkarması
- Yangın suikastı olunca askerlerin başka yere nakledilmesi
- Askerler nakledilirken askerlerin kendilerini savaşın içinde bulmaları
- Savaşta Musa'nın yaralanması ve Tuna'nın yaralanan arkadaşı Musa'yı bir köy evine götürmesi
- Arkadaşı iyileştikten sonra tekrar askere dönen Tuna'nın düşmanlarca rehin alınması ve ona işkence edilmesi
- Asker arkadaşının Tuna'yı duvar dibinden açtığı tünelle hapisten kurtarması

İki olay örgüsünün kesiştiği vaka halkası şu şekildedir:

- Tuna'nın gözlerini askerî hastanede açması ve ailesinden gelen mektupları okuması

Bakış Açısı ve Anlatıcı

Sanat; görmeyi, hissetmeyi ve aktarmayı sağlar. Anlatmaya dayalı eserlerde de “özne ben” ve diğer varlıkların anlatıdaki konumu, olayları anlatan kişinin görme, bilme, işleme ve aktarma durumuna göre kıymet kazanır. Çünkü kurgusal metinler bir anlatıcıya muhtaçtır. Bu anlatıcı bazen yazar bazen de yazarın sözünü emanet ettiği kişidir (Şahin, 2019). Bakış açısı ile sanatçının eserdeki konumu belirlenir. Yazarın olaylara etki seviyesinin sınırları çizilir (Eliuz,2009).

Aktaş'a (1996) göre bakış açısı, olaya dayalı metinlerde yerin, kişilerin ve zamanın kim tarafından kime iletildiği sorusuna cevap verir. Edebî metinlerde olay örgüsünü, kişileri, yeri, dil ve üslubu bakış açısı şekillendirir. Çünkü metindeki durum ve olaylar bakış açısının el verdiği kadar ortaya çıkar ve ilerler. Bu bakımdan eserdeki ana kurgu anlatıcıya göre inandırıcı ve tutarlı olur. Bakış açısı, anlatıcının sezme ve görme özelliklerini de kendi kontrolünde tuttuğu için romanın temel öğelerindedir (Şahin, 2010).

Romanda olayı yaşayan kişi, bakış açısı ve anlatıcı düzlemini yansıtır. Yazar kendi kurguladığı metni okuyucuya aktarmak için anlatıcıya ihtiyaç duyar (Boynukara, 199). Anlatılanlar ise görülen veya aktarılan şeyin sunulmasıyla farklı boyut kazanır. Bir nesne farklı bakış açılarıyla herkes tarafından farklı yorumlanır (Stevick, 2004).

Dört bakış açısı ve birinci kişi ve üçüncü kişi olmak üzere iki de anlatıcı vardır. Aşağıda bakış açıları ve anlatıcılar hakkında bilgi verilmiştir:

Kahraman Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi: Anlatıcı birinci kişidir, ben odaklıdır. Bu anlatıcı iç odak ya da içeriden bakış açısı olarak da sınıflandırılabilir. Bu anlatıcı romandaki olayları bizzat yaşayanlardan biridir. Anlattıkları daha çok kendi etrafında yaşananlardır (Çetişli, 2000).

İlahi Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi: Metnin iç dünyasındaki her şeye hâkim; bilen, duyan, hisseden varlık ve sestir. Roman kişileriyle özdeşleşmez, belli mesafeye her şeyi anlatmaya çalışan bir üst bilinçtir (Şahin, 2019). Sıfır odaklı bakış açısı olarak da bilinir. Anlatım üçüncü kişi ile yapılır.

Gözlemci Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi: Tüm olaylar objektif bir perspektiften yansıtılır. Anlatıcı kendi gördüğü sınırlı bakış açısıyla anlatır, kendi duygu ve düşüncelerini anlatıma yansıtmaz (Eliuz,2009).

Çoğulcu/ Karma/ Değişken Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi: Çoğulcu anlatıcı düzlemi birden fazla bakış açısı ve anlatıcıyı birlikte kullanır. Yazar; kişiler, zaman, yer ve olayları farklı yönleriyle aktarmak istediği zaman bu düzlemden faydalanır (Şahin, 2019).

Anlatıcı, anlatımın kimin ağzından yapıldığını göstermektedir. Olaylar ben/biz ağzından anlatılıyorsa 1.kişi anlatıcı, o/onlar ağzından yapılıyorsa da 3. kişi anlatıcı kullanılmaktadır.

Kumral Ada Mavi Tuna romanında çoğulcu bakış açısı kullanılmıştır ve hem kahraman bakış açısına hem de hâkim bakış açısına yer verilmiştir. Anlatıcıları ise kahraman bakış açısında “ben” yani “Tuna”dır. Kahraman bakış açısını Tuna'nın çocukluğunda kullandığı şu cümlelerden anlamak mümkündür:

“Beni korur, çaktırmadan gözetir ama kayırmazdı ağabeyim. Onunla gurur duyar, ona çok güvenirdim” (Uzuner, 2010, s.62)

Romanın sonlarına doğru “Tanıklar Konuşuyor” bölümünde birinci kişi sadece Tuna ile sınırlı kalmamaktadır, neredeyse tüm kahramanlar (Ada, Meriç, Cihan Umar, Doğan Gökay, Bürkan

Gökay, Pervin Gökay, Aliye Yıldız) kendi ağızlarından kendilerini tanıtmakta ve yaşadıklarını anlatmaktadır. Aşağıdaki bölüm Meriç Atacan'ın birinci kişi bakış açısı kullanarak kendisini anlattığı bölüme aittir:

“Son olarak sessizliğin gücü ile kazandığım zaferle alay edenlere sessizce güldüğümü söylemek isterim. Sessizliğin gücünü küçümseyen ya da inkâr edenler, kanımca önemli bir silahın farkında değiller. Oysa sessizlik yavaş yavaş yayılır ve karşınızdaki üzerinde büyük bir denetleme gücüne dönüşür. Yani sessizlik, sabır ve istikrarla dünyanın en önemli gücü hâline gelir... İşte bu nedenle ben Meriç Atacan oldum ama o hâlâ Ada Mercan! Santıyorum yani kanımca hep öyle kalacak... Benim amacım asla onun hayatını çalmak olmadı. Ben ona bir fenalık etmeyi neden isteyeyim ki? Ben yalnızca, yani ben yalnızca Ada olmak istedim, hepsi bu” (Uzuner, 2010, s.427).

Hâkim bakış açısı Tuna'nın asker olduğu bölümlerde vardır. Anlatıcısı “o” yani üçüncü kişidir:

“Eline bulaşan kanın parlaklığı gözlerini kamaştırdı Tuna'nın.(...) ‘Tutkunun rengi kırmızıdır!’ diye fısıldadı” (Uzuner, 2010, s.65).

Tuna'nın askerde yaşadığı her şey ayrıntısıyla anlatılır. Onun dünü, bugünü, yarını hatta düşünceleri bile anlatılır.

“Her isteneni bir koyun uysallığıyla yerine getirmenin dayanılmaz bir çekimi olmalı ki... diye düşündü Tuna” (Uzuner, 2010, s.24).

Benzer bir kullanım Yüzbaşı Birol'ün ölmesi hâlinde Tuna'dan yerine getirmesini istediği şeyleri belirttiği konuşmanın ardından hissettiklerinin anlatımında da görülmektedir:

“Sustular. Bedenlerini yakan acılar, içlerini kaldıran kokular, akıllarını oynatan şiddet ve yüreklerini dağlayan özlemleri saldırlar ortaya. Hiç ses etmeden öylece seyrettiler onları” (Uzuner, 2010, s.333).

Tuna'nın haberdar olmadığı şeylerden bile haberdar olan bir anlatıcı hâkim bakış açısında okuyucuyu bilgilendirir. Mesela Ada'nın katil olarak gazetede resmini gören Tuna, neler olduğunu bir türlü kestiremez ve sürekli Ada'ya ulaşım onu kurtarmaya çalışır. Ama Ada'ya neler olduğunun farkında olan hâkim bir bakış açısı vardır. Sonunda Tuna, Ada'ya olanları Ada'nın yazdığı mektuptan öğrenir.

Romandaki Anlatım Teknikleri

Romanda birçok anlatım tekniğinin kullanıldığı görülmektedir. Bu anlatım teknikleri betimleme, iç monolog, bilinç akışı, özetleme, montaj, mektup, diyalog, leitmotiv ve geriye dönüş tekniği şeklinde sıralanabilir.

Betimleme tekniği kelimelerle resim çizmektir. Bu tekniğin kullanılmasındaki amaç, çevredeki her şeyin okuyucuya aktarılmasıdır. Romandaki betimlemelere romandan alıntılanan şu örnekler verilebilir:

“Otomatik bir hareketle mutfaktaki küçük radyolu teypte hazır bekleyen kasetin çal tuşuna bastı. Yumuşak bir caz melodisi mutfağa oradan da evin içine yayıldı. Telaşla müziğin sesini kıstı. Mutfaka açılan küçük balkondaki küçük çay masasına iki kişilik kahvaltı hazırladı. Çayı demledi. Her isteneni bir koyun uysallığıyla yerine getirmenin dayanılmaz bir çekimi olmalı ki... diye düşündü Tuna” (Uzuner, 2010, s.10).

“Uyandıgımda geceydi. Önce çıplak bir ayna gördüm. Dikdörtgen ve çerçevesiz. Çırlıçıplak bir duvara, iri, kaba saba bir çiviyle asılmıştı. Eğri ve özensizdi. Elliye, otuz santim olmalı. Aynanın kenarları sanki kırarak parçalanarak kopartılmış, eğri büğrü kesilmişti. İnsanın eli yanlışlıkla değse, parmağını tamamen kesip kopartacak denli keskin ve çok tehlikeli kenarları vardı. Her isteneni bir koyun uysallığıyla yerine getirmenin dayanılmaz bir çekimi olmalı ki... diye düşündü Tuna” (Uzuner, 2010, s.455).

Romanda çevre ve nesne betimlemelerine rastlandığı gibi kişi betimlemelerine de rastlanmaktadır. Hatta yazar, roman kişisinden ziyade o roman kişisini benzettiği kişiyi bile ayrıntısıyla betimler. Aşağıda Tuna'nın Ada'yı bir çikolata kutusundaki kadına benzettiği betimlemeye yer verilmiştir:

“Başına, üzerinde beyaz kırık çizgi desenli, kırmızı bir fuları korsan başı bağlamış sütlü çikolata renkli kadının tek kulağında iri kırmızı bir halka küpe vardı. Baygın, alımlı, çekik gözleriyle uzakta bir yere veya birine bakan Mabel'in şahane kırmızı dudaklarından dalgın, bembeyaz bir gülüş akardı. Çıplak boynunda üç sıra inci kolye vardı, fakat matbaada bir renk ayrımı hatası olarak bunlar açık kahverengi basılmıştı” (Uzuner, 2010, s.21).

Romanda kullanılan ikinci anlatım tekniği iç monologdur. İç monolog ile okuyucunun roman karakterinin iç dünyasını anlaması sağlanmaya çalışılmaktadır. Aşağıdaki alıntıda, hisler iç monolog tekniğiyle okuyucuya aktarılmaktadır ve Tuna'nın, Ada'yı ilk gördüğünde hissettiklerini dile getirilmektedir:

“Onu ilk gördüğümde yaşantımda çok önemli bir yer tutacağını sezmiştim. Bu tıpkı, bir filmin ilk karesinden bütününü kavramak, sonunu tahmin etmek gibi bir duyguydu. Onu ilk gördüğümde bundan böyle artık benim için çok önemli olacağını sezmiş ve ürkmüştüm. O andan başlayarak yaşantım değişecek, artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı. Bunu nasıl güçlü hissettiğimi ve sarsıldığımı iyi hatırlıyorum. Fakat elimden gelen hiçbir şey yok” (Uzuner, 2010, s.18).

Romanda kullanılan üçüncü anlatım tekniği bilinç akışıdır. Bu teknikte kahramanın aklından geçenlere yer verilir. Aşağıdaki alıntıda Tuna'nın aklından geçenler bilinç akışı tekniğiyle verilmiştir: *“Yalnızca üstegmen bile değil, üstegmenim demeni istiyor. Çünkü bu işe dâhil olduğumu kanıtlamak için uğraşılıyor. Birol'un suçu yok tabii, bunları planlayan tamamen kendi beynim!.. diye düşündü çarçabuk”* (Uzuner, 2010, s.46).

Yazarın romanda yer verdiği dördüncü anlatım tekniği özetlemedir. Özetleme tekniği ile eser ayrıntıya girilmeden gereksiz bilgilerden temizlenir. Aşağıdaki alıntıda romanın sonunda Tuna'nın askerden eve dönüşünün özetlendiği görülmektedir:

“Otuz dört yaşındayım. Gözlüklü, siyah kıvrıkcık saçlı, orta boylu, bıyıksız, sakalsız bir adamım. Öğretmenim. Sıradan bir insanım ve tabii bütün sıradan insanlar gibi sıra dışıyım. Sigara içmem, arada bir içki içmeyi severim. Babam terziydi, annem ev kadını. Ağabeyim öğrenci. Bir iç savaştan dönüyorum. Uzun ve çok zor bir kâbustan uyanıyorum.(...) Birazdan sokaklarında oynadığım, gülüp eğlendiğim, aşkı, düş kırıklığını, acı ve yalnızlığı tattığım mahalleimde olacağım” (Uzuner, 2010, ss.499, 500).

Romanda kullanılan beşinci anlatım tekniği ise montajdır. Montaj tekniği ile yazar başka metinlerden faydalanmaktadır. Romanda her bölümün başında farklı yazar ve şairlerden alıntılar bulunmaktadır. Aşağıdaki alıntıda ise yazarın Küçük Prens eserinden montaj tekniği ile alıntı yaptığı görülmektedir:

“Büyükler hiçbir şeyi kendiliklerinden anlamıyorlar. Onlara hep bir şeyleri açıklamak zorunda olmak çocuklar için ne sıkıcı bir durum” (Uzuner, 2010, s.72).

Benzer şekilde Avukat Mutlu'nun Onat Kutlar'dan okuduğu şiirlerde de montaj tekniğinden faydalandığı söylenebilir:

*“Kiraz ve kamıştan kavalımızın
Sesleri
Dağılıyor havada
Bir kuyu ağzından geçiyor gibi
Rüzgârı mor fistanlı zamanın*

*Bu güzel şarkı da unutulacak
Kıyımlar acılar kanlar içinde
Savrulurken yaşadığımız günler
Bu soruyu mutlaka soracaksınız*

Ne kaldı ne kaldı bizden geriye?” (Uzuner, 2010, ss.102, 103).

Yazarın romanda yararlandığı altıncı anlatım tekniği mektuptur. Mektup tekniği, romanı olay odağından kurtarıp beşerî bir şekle sokmaktadır. Romanın sonunda Ada, Zübeyde Atacan, Meriç Atacan ve Gökay Günay’dan Tuna’ya dört mektup gelmiştir. Bu mektupların hepsi romanda yer almaktadır.

Romanda kullanımına rastlanan yedinci anlatım tekniği ise diyalogdur. Diyalog tekniğinde anlatıcı romanın dışında kalır. Okuyucu direkt kahramanın konuşmalarını izler (Şahin, 2019). Aşağıdaki alıntıda askerlerin Tuna’yı askere götürmelerini anlatan bir diyalog görülmektedir:

“- Günaydın! Öğretmen Tuna Atacan’ı arıyoruz.

- Buyrun, benim.

- Sizi almaya geldik.

- Anlayamadım?

- Haberiniz olmadı mı yoksa?” Askerler şaşırmişti. (...)

- Yanlış anladınız hocam, biz sizi askere almak için geldik.

- Ama...Ama ben askerliğimi yaptım!” (Uzuner, 2010, ss.16,17).

Romanda kullanılan sekizinci anlatım tekniği ise leitmotivdir. Leitmotiv tekniği sık tekrarlanan söz, söz grupları ya da hareketleri ifade eder. Tuna’nın yaptığı askerliği gerçek olarak görmeyip sürekli kâbusta olduğunu düşündüğü ve bunu tekrar ettiği aşağıdaki alıntılarda leitmotivin kullanıldığı görülmektedir:

“Bir uyanabilsem, ah bir uyanabilsem şu Allah’ın cezası uykudan... Hemen şimdi uyanabilsem... Hepimiz kurtulacağız bu karabasandan. Hepimiz... Siz, ben ve bu kâbusun içindeki bütün karakterler” (Uzuner, 2010, s.239).

“Çözün beni, bu kâbustan kurtulmam lazım! Bu evden, bu kasabadan ve sizden bıktım! Hepinizden kurtulmam gerek, anladınız mı beni Allah’ın cezaları!” (Uzuner, 2010, s.28).

Romanda kullanımı tespit edilen son anlatım tekniği ise geriye dönüştür. Olaylar geçmişte, şimdi veya ileride yaşanmış ya da yaşanacak olabilir. Yazarın zamanlar arasında geçiş yapmasına geriye dönüş tekniği denir. Metinde iki zaman vardır. Biri Tuna’nın şu anki hâli yani otuz dört yaşı iken diğeri ise Tuna’nın çocukluğu ve gençliğidir. Yazar bu iki zaman arasında sürekli gidış gelişler yaşar ve metnin sonunda bütün olayları bir noktada birleştirir.

Zaman

Kumral Ada Mavi Tuna romanını Buket Uzuner 1997 yılında yayımlamıştır. Romanda iki ayrı olay olduğu için iki ayrı zamandan bahsetmek mümkündür. Birinci zaman diliminde Tuna’nın Ada’ya olan aşkı anlatılmaktadır ve Tuna’nın beş yaşından 34 yaşına kadarki zamanı vardır. İkinci zaman dilimi ise Tuna’nın yedeklerden iç savaşa alındığı yedi aylık bir süredir. Ada ile Tuna’nın aşkının anlatıldığı birinci bölüm geri dönüşler vasıtasıyla anlatılır. Toplumsal iç savaşla ilgili olan kısımlar ise kronolojik olarak gelişir (Çakmakçı, 2019). Bu bakımdan ikinci zaman diliminde sıra dizimsel bir zaman diziminin bulunduğunu söylemek mümkündür. Kumral Ada Mavi Tuna romanındaki olayların zamanı 1990’ların karışık toplumsal ve siyasal ortamıdır. Terör olayları ve iç savaş söylemleri ile okura zaman hissettirilmeye çalışılır (Seven, 2004). Aras ve Ada liseye geçtikten iki yıl sonra askerî bir darbe yapılır. Aileleri tedirgin olduğu için onları dışarıya bırakmak istemezler. Tüm bunların anlatıldığı bölümlerde sosyal yaşam hakkında bilgi edinilebilir:

“Türkiye Cumhuriyeti’nin elli yedi yıllık tarihindeki üçüncü askerî darbe yaşanacaktı, ortalık müthiş huzursuzdu. Bütün anne babalar gibi bizimkiler de çok endişeliydi.

Türkiye yine istikrarsız ve huzursuzdu. Bize oyun gibi gelen politik çalkalanmaların yarattığı rahatsızlığı en çok Doğan Gökay ve asker olan Mustafa Kemal dayılarımın üstündeki gerginlikten anlıyordum. Büyüklerin “Ne olacak hâlimiz? Cık cık cık”lı ve “Ordu gelsin hadlerini bildirsin!-valla”lı konuşmaları aklımı karıştırıyordu. Gazete manşetleri ve televizyon haberleri neşesiz, mutsuz sözcüklerle doluydu” (Uzuner, 2003, ss.214-215).

Romanda yaşanan tarihe ilişkin dikkat çeken durumlardan biri de farklı etnik grupların birlikte yaşayabileceğidir ve aslında Uzuner’in bu durumu sürekli tekrar etmesinin sebebinin vermek istediği mesaj olduğu söylenebilir. Tuna’nın askerdeki arkadaşları Kürt Mutlu, Laz Sefer, Anadolu köylüsü Hasan, İslamcı Musa ve Kemalist Asker Birol, Kafkas Kutlu; farklı fikir ve etnik gruplara sahip bireylerdir ama arkadaşlardır. Tuna iç savaştan kurtulmanın yolunun birlik olmakla sağlanabileceğine inanmaktadır. Romanın başlarında ise Kuzguncuk, Ermeni’sinden Rum’una değişik dil ve dindeki insanların ortak yaşadığı yer olarak gösterilir. Bir başka bölümde Süreyya Mercanların evinde oynatılan Karagöz oyunundaki farklı tipler de yine birlik beraberliği yansıtır. Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere Tuna vasıtasıyla ya da farklı yollarla yazarın kendi düşüncesini hissettirmeye çalıştığı söylenebilir. Yazar birlik olunursa her zorluğun aşılabileceğine inanır, bunu Tuna’nın şu sözlerinden anlamak mümkündür:

“Saçma bu! Düşman kim? Sınır, cephe neresi? Kime karşı savaşıyoruz? Kendi iç organlarını kemiren bir virüs bu! Sonunda kimse kazanamayacak, hiç kimse! Anlıyor musunuz? Çünkü kendimizle savaşıyoruz” (Uzuner, 2003, ss.99-100).

Tuna’nın çocukluk arkadaşlarından olan Nesim ise duruma şöyle bakar: “Türkiyeli olmak lazım, o bu değil.”

Metinde dikkat çeken zamanlardan biri de kırılma noktalarının salı günleri yaşanıyor olmasıdır. Roman salı sabah başlar, iç savaş salı sabah başlayıp salı sabahında biter, Aras salı günü vefat eder, Ada, Aras’ın vefatına ilişkin mahkemeden bir salı günü beraat eder (Çakmakçı, 2019). Buradan hareketle dönüm noktalarının salı günleri yaşandığı söylenebilir.

Zaman olgusunun geçtiği yerlerden biri de doğum günleridir. 12 Mart Ada’nın, ertesini gün yani 13 Mart Aras’ın, 12 Eylül ise Tuna’nın doğum günleridir. Aras, Tuna’dan bir gün sonra doğduğu için annesine içten içe sinirlenir ama bu durum bir şeyi değiştirmez. Doğum günleriyle ilgili Ada, Tuna’nın da kendisinin de askerî darbe gününde doğmuş olmalarının bir tesadüf olup olmadığını sorgular. Elbette bu seçimi yazar yapmıştır ve bu bir tesadüf değildir.

Romanda zamana ilişkin detaylardan biri de Tuna’nın dedesinin seferberlik anılarını anlatmasıdır. Geriye dönüş tekniği ile Tuna’nın asker hayatından Tuna’nın çocukluğuna dönen yazar dedenin seferberlik anılarıyla da çok daha geçmişe dönüş yapar:

“Türk’ün vatanını düşman çizmesine ezdirmedik, başta yüce Rabb’imin sonra büyük Atatürk’ün sayesinde tek yumruk olup, vurduk yüzüne gavurun! (...)”

“Ah evlatçıklarım, Allah kimseyi vatansız, hiç kimseyi yurtsuz koymasın! Büyük Allah’ım bu memleketi bir daha düşman çizmesi altında ezdirmesin! Allah sizleri korusun!.. Yüce Rabb’im hiç kimseyi vatanından mahrum, sürgün etmesin!..” (Uzuner, 2003, s.51).

Romanda yaklaşık otuz yıllık bir süre anlatılmaktadır. Bu süre boyunca romandaki karakterlerden bazıları vefat etmiştir. Bunlar kronolojik sıra ile Aras’ın dedesi, Aras, Üsteğmen Birol, Tuna’nın babası Naim (Aras’ın ölümünden iki yıl sonra) ve Süreyya Mercan’dır (Kızı Ada otuz yaşına basınca).

Mekân

İnsanın varlıksal olarak oturma yeri olan mekân bireyin dünyadaki tutunma yeridir. Dünya/beden ise kişinin kendini gerçekleştirmek için mekânlar üstü bir mekândır. Yapıtta kendilerini anlamaya çalışan insanlar mekânla bir bütünlük oluşturur (Şahin, 2010).

Lefebvre (2000); her yapıtın bir yer işgal ettiğini ve o işgal ettiği yeri yarattığını, biçimlendirdiğini söyler. Kumral Ada Mavi Tuna romanının mekânı, Tuna'nın doğum yeri olan İstanbul Kuzguncuk'tur. Kuzguncuk, farklı din ve ırktan insanların birlikte yaşadığı beraberlik mekânıdır. Başkarakter Tuna, Kuzguncuk'u şöyle anlatır:

“Bana sorarsanız hala bir Boğaziçi köyüdür Kuzguncuk.1776'da da Boğaziçi'nde bir köymüş. Kauffer haritasında tabanı deniz kıyısı olan üçgen biçimli bir yerleşim olarak gösteriliyor. Bilenler, Çengelköy'ün Ermeni, Kuzguncuk'un Yahudi ağırlıklı köyler olduğunu anlatırlar. Müslümanlar azınlıkmiş ilk zamanlar. Zengin muhiti değilmiş, şimdi de öyledir. Kibarca “orta halli”, “dar gelirli” de denebilir” (Uzuner, 2003, s.31).

Kuzguncuk farklı din ve ırktan insanlara ev sahipliği yapan bir mekândır. Kahramanların çocukluğu zamanında; Yahudiler, Rumlar ve Ermeniler buranın yerlisi sayılırmış ve bu insanlar burada hoşgörü içinde mutlu bir şekilde yaşarlarmış. Hatta Müslüman olan Tuna ve ailesi, bayramda komşularına et ve şeker götürürken Paskalya ve Yortu'da da Gayrimüslimler Tuna ve ailesine boyalı yumurta ve tatlı çörek getirirlermiş. Metinde bu hoşgörü ortamına çokça göndermede bulunulur. Bunlardan biri de Adaların evine gelen Karagözcünün karakterlerinde gizlidir. Harputlu, Anadolu, Laz, Kayserili, Kastamonulu, Baba Himmet, Kürt; hepsi farklı etnik grupların parçalarıdır ve birleşince adeta yapbozu tamamlanmaktadır. Kuzguncuk'taki hoşgörü ortamı şöyle betimlenmektedir:

“İskorbit balığı yemeyi Ermenilerden, gelincik balığını da Yahudilerden öğrenmiştir. Kuzguncuklu Rumlar gümüş balığını iyi yaparlar, lakerdaları meşhurdur ve zeytinyağlı sebze yemekleri müthiş lezzetli, çok süslüdür. Ermenilerin midye dolmasını dedem anlata anlata bitiremezdi. Yahudilerin incir reçeli, elma ve ayva tatlıları meşhurmüş. Annem ilk çikolata makinesini komşusu Madam Ester'de görmüş, ev çikolatasını orada tatmıştı” (Uzuner, 2003, s.32).

Kumral Ada Mavi Tuna romanında mekân; çevresel, algısal, kapalı, açık ve ara-koridor mekân başlıkları altında incelenmiştir:

Çevresel Mekân: Romandaki kişilerin yaşadığı, mutlu veya mutsuz olduğu yani yaşamlarını idame ettirdikleri yerler, mekândır (Sağlık, 2002). Romanın çevresel mekânı Kuzguncuk'tur. Kahramanların çocukluk ve gençlik dönemleri hep burada geçer. Kuzguncuk Tuna'nın doğum yeri ve Ada ile yollarının kesiştiği noktadır.

Algısal Mekân: Algısal mekânlar romandaki kahramanın ruhsal durumuna göre şekillenen mekânlardır (Erzen, 2016). Romanda algısal mekânlar Tuna'nın etrafında şekillenmektedir. Tuna asker olarak götürüldüğü iç savaşı bilinçaltıyla reddetmektedir ve kendisini bir kâbusun içinde zannetmektedir. Etrafındaki herkes ona gerçek olduğunu söylese bile o bunu kabul etmez ve her seferinde bu kötü kâbustan uyanacağını düşünür. Nitekim kitabın sonunda da biten savaşı kendince “Uyanmak güzel.” şeklinde değerlendirir.

Bir diğer algısal mekân diyebileceğimiz nokta ise Ada ve Aras görüşmesinde çerçevenin dışında kalan Tuna'dır. Ada, Aras ve Tuna sürekli birlikte dışarı çıksalar da Ada ve Aras aşklarını yaşarken Tuna onlara uzak bir köşeden bakan kişidir. Hatta yanlarından uzaklaştığında ağabeyi ve Ada durumun farkına bile varmazlar. Tuna hep “camdan duvar”ın dışında kalmıştır.

Kapalı-Dar ve Labirentleşen (Yutucu) Mekân: Bu tarz mekânlar geniş bile olsa karakter kendini orada sıkışmış, kalmış bir durumda hisseder (Korkmaz, 2007). Romanın kapalı mekânı Tuna'nın askerler eşliğinde gittiği, iç savaşın olduğu, muhtemelen Doğu'da olduğunu düşündüğü yerdir. Tuna ve arkadaşları, kendilerini cephede bulurlar. Cephe de yine Tuna'nın bulunmak istemediği kapalı mekânlardandır. Savaşırken Musa ayağından vurulur. Tuna, Musa'yı yakınlardaki bir eve kadar sürükler. Bu ev Hatice Teyze'nin evidir. Hatice Teyze'nin evi de Tuna'nın bulunmak istemediği bir kapalı mekândır. Hatta Tuna oradan çıkmak istedikçe Hatice Teyze evin erkeği olmadığını ve arkadaşının iyileşmesi gerektiğini söyleyerek onu orada zorla tutmuştur.

Musa iyileştikten sonra Tuna evden ayrılır ve savaşta esir düşer. Onu hapse atarlar ve bulunduğu ortam ceset dolu bir yerdir. Yanında asker arkadaşı Birol'u vururlar. Hapis de kapalı mekânlardandır.

Tuna savaşırken esir alınıp bir mahzene atılır. Mahzenin duvar dibinden açılan bir delikle Tuna'yı buradan kurtarıp İstanbul'da bir hastaneye yatırılırlar. Buraya SASARUT (Savaş Sonrası Ruh Tedavi Ünitesi) denir. Tam SASARUT'ta bulunmasa da tedavisi bu hastanede yapılır. Hastane de kapalı mekânlardandır.

Açık-Geniş (Besleyici) Mekân: Kahramana huzur veren, onların hep olmak istedikleri mekânlardır. Tuna ve Ada için açık mekân Kuzguncuk'tur. Hatta Tuna için Adaların köşkünün bahçesi açık mekândır. Çünkü Tuna, Ada'yı ilk burada görmüştür ve Ada, Tuna'ya burada taş hediye etmiştir. Aslında Tuna için Ada'nın bulunduğu her mekân açık alandır, denebilir.

Ara-Koridor (Geçiş) Mekân: Olayda çok da yer tutmayan ama parçaları birleştiren mekânlardır. Tıpkı evin odalarını bağlayan koridor gibidirler (Şahin, 2008, s.120). Romandaki koridor mekânlardan biri Ada'nın Aras ölünce bir süreliğine gittiği Kuzey Amerika'dır. Mekân olarak bir önemi yoktur ama canı sıkıldığı için Ada'nın buraya gidip geldiği bilinir. Bir diğer koridor mekân ise General Turhan Özsoy'un odasıdır. Romanda General Turhan Özsoy'un odası şöyle tasvir edilmektedir:

“İçeri girdiğinde onu ilk çarpan şey mekânın genişliği ve yüksekliği oldu. Aydınlık ve ferahlık çok etkileyiciydi. Ama yalnızca boyutlar değil, eşyalar da heybetliydi. Solda on on iki kişilik maun bir toplantı masası, üzerinde iri bir kristal kesmeli sürahi ve bardaklar vardı. Sürahinin su dolu oluşu dikkatini çekti Tuna'nın. Birazdan bir toplantı mı yapılacaktı bu salonda?

Yerler duvardan duvara uçuk nefti, kısa tüylü halı kaplıydı. Ve generalin çalışma masasının tam önünde şahane bir Türk halısı seriliydi.

“El dokuması olmalı...” diye içinden geçirdi Tuna.

Generalin kocaman çalışma masasının arkasında sağda tek yıldızlı tugay flaması ve bir Türk bayrağı vardı. Camlı dolapta sırmalı bir sancak görülmekteydi. Masada kocaman bir pirinç plakaya “Tuğgeneral Turhan Özsoy” yazılmıştı. Yıldızlı bir Türkiye Cumhuriyeti forsu, altın kaplamalı ikiz dolma kalemlik ve bordo bir sümen de masanın üzerindeydi. Arka duvarda odayı düşünceli gözlerle seyreden kocaman, siyah- beyaz bir Atatürk portresi asılıydı” (Uzuner, 2003, ss.127-128).

Bir diğer koridor mekânsa romanın başında Ada, Aras ve Tuna'nın; romanın sonunda ise sadece Ada ve Tuna'nın bulunduğu Kadıköy'deki Baylan Pastanesi'dir. Romanda pastane şöyle betimlenmektedir: Baylan Pastanesi'nin yalnızca yazları açılan bu arkaya saklanmış bahçesini bize Ada öğretmişti. İstanbul'un Asya yakasına denizden asıl giriş noktası olan Kadıköy İskele Meydanı ve Bahariye Alışveriş Merkezi bana hep kasvetli, özensiz ve çirkin gelmiştir. Zevksizce betonlaşmış, kalabalık, gürültülü Kadıköy'ün bir gün yeşilli, parkları ve pastaneleri bol güzel bir meydana

kavuşacağını hayal ederim hala... Ben Kadıköy Meydanı'nı bizim Üsküdar kadar güzel bulmadım hiçbir zaman.

Kişiler

Romandaki kişiler aşağıdaki başlıklar altında incelenmiştir:

- Başkarakter (Başkahraman)
- Norm Karakter
- Kart Karakter
- Fon Karakter

Başkarakter: Anlatımın ve anlatıdaki hareketin şekillendirilmesinde rol alan en önemli öge kişidir. Bir romanda, asıl kahraman (protagonist) kurgusal yapıyı oluşturan bütün öğelerin kaynağı durumundadır (Stevick, 2004). Başkişiler; okuyucuda inanç, duygudaşlık ve ani hissi değişimler yapar; romandaki en dikkat çekici problemlerin ortaya atılmasına aracılık eder. Başkarakter romanın tamamında dile getirilmeye çalışılan ahlak felsefesini somutlaştırmaya çalışır (Stevick, 2004, aktaran Kunduz, 2012). Başkarakter, romandaki asıl kişidir yani Mavi Tuna'dır.

Campbell'e göre (2010) bir kahraman metnin sonunda değişime uğrar. O da bu yolculuğu ayrılma (yola çıkış) – erginlenme – dönüş aşamalarıyla açıklar. Romanın başında Tuna'nın sıradan bir aile hayatı varken iç savaş çıkınca Tuna yedekten askere alınır. Bu Campbell'e göre yola çıkış eşliğidir. Tuna askere götürülünce kendi içsel hesaplaşmasıyla baş başa kalır. Bu bir nevi inzivadır. Bu inzivadan dönüşte bireyselleşen, bambaşka bir Tuna karşımıza çıkar. Bu Campbell'in erginlenme dediği değişimdir (Sevim, 2018). Hatta metnin başında kendisini kan tutan Tuna romanın son cümlesinde "Artık kendisini kan tutmadığını" söyler. Bu simge ile Tuna erginlenmesini tamamlamıştır. Zaten erginlenmesini tamamlayan kahramanın son aşaması da "dönüş"tür. Askerden evine, eşinin yanına dönen Tuna böylelikle son aşamayı da bitirir.

Tuna, İğdirli bir annenin ve Bulgar göçmeni bir babanın çocuğudur; Kuzguncukludur. Mütevazı bir hayat süren ailesi ve ağabeyi Aras ile yaşamaktadır. Hayatları Kuzguncuk'a Adaların taşınmasıyla bambaşka bir boyuta taşınır. Sinemacı bir ailenin kızı olan Ada'ya hem Aras hem de Tuna âşık olur. Ada, Aras'ın aşkına karşılık verir. Üçüncü kişi konumunda kalan Mavi Tuna bu duruma üzülmeyle beraber müstakbel yengesi Ada'dan ayrılmayacağı için bir yandan da memnun olmaktadır.

Tuna annesine göre babasının sülalesine çekmiştir. Tatlı, yumuşak, hırsırları olmayan, hassas ve biraz nazlıdır (Uzuner, 2010). Tuna özgürlük taraftarıdır, göz için ışık neyse akıl için de özgürlüğün o kadar önemli olduğunu savunur. Hatta ona göre Amerikalılar özgürlüğü para gibi görürler, onu harcanmadan önce kazanılacak bir şey olarak düşünürler; ne yazık ki bizim toplumumuzda özgürlük üzerine atasözü üretmek bile lükstür (Uzuner, 2010). Tuna iç savaşı istemez, onun düşmana karşı değil, kendine karşı yapılan bir savaş olduğunu düşünür. Tuna'ya göre demokrasi eşit uygulanırsa iç savaş olmaz. Romanda Tuna vasıtasıyla okur iç savaş hakkında aydınlatılır. Tuna'nın iç savaşı bazılarının çıkarları için desteklenen bir durum olarak gördüğü onun şu sözlerinden anlaşılabilir:

"Silahlanma döngüsü, iç savaş dinamiğinin bir parçasıdır. Önce herkes silahlanır, satanlar da alanlar da hoşnuttur. Hatta resmî politikalarla teşvik edilir bu alışveriş. İç savaşlar üzerine güzel kitaplar yazan Hans Enzensberger adlı bir adam böyle diyor" (Uzuner, 2010, ss. 248-249).

Tuna'nın askerken gözlüğü kırılır. Doktor seferberlik hâlinde oldukları için yokluktan dolayı ona düşük dereceli gözlük verir. Tuna zaten iç savaşı kâbus olarak yorumlamaktadır ve bunun iç savaşın getirdiği kâbusu daha korkutucu bir şekilde algılamak için olduğunu düşünür.

“Eksik numaralı gözlükle her şeyi biraz görebilirim ama asla net göremem. Anlıyorsunuz değil mi? Korku filmlerinde kullanılan bir teknik. Yani kuşularım ve endişelerim nedeniyle içine düştüğüm bu karabasan var ya işte onun yarı bulanık manzaralarla daha da dehşet verici olması isteniyor!..” (Uzuner, 2010, s.83).

Norm Karakter: Norm karakter, başkarakterden sonra çok boyutlu bir birey olarak ön planda olan ve gelişmeye elverişli, derinliğe sahip olan karakterlerdir (Şahin, 2011). İkinci derecede ön planda olan kahramandır. Kumral Ada Mavi Tuna romanının norm karakterleri: Aras, Ada, Doğan Gökay ve Meriç'tir.

Ada: Kuzguncuk'a taşınan sinemacı ailenin biricik, kumral, fotoğrafçı kızıdır. Gözünü budaktan esirgemez, cevvaldir. Kendine çok güvenir. Erkek çocuğu gibi yetiştirilmiştir. Cömert, adil, hayal gücü geniş ve Tuna'ya göre bal renginde bal gibi bir kızıdır. Dayısı Doğan Gökay'ın şiirinden esinlenerek ismi Ada konmuştur:

“Bilmez kimse söylemem

Pek mahremdir aslında

Kaçışın her kendinden

Bir dönüştür

Buzlu aydınlığıma.

Köpekler ulur, itler pusuda

Sisli sokaklarda kalles çığlıklar

Hem yalnızım, hem korkuyorum, lakin erkeklik var

Serde susuyorum

Susuyorum Ada

Sen orada

Bildiğini biliyorum Ada” (Uzuner, 2010, s.103).

Ada, iki erkek kardeşin ortak aşkıdır ve böylelikle bir aşk üçgeni oluşturur. Ama Aras'ın aşkına karşılık verir. Ada, Aras'ın ölümünden kendisini sorumlu tutar çünkü onu utandıracak olayı yaşattıktan sonra Aras ölmüştür. Bu olaydan sonra yas tutan Ada; yurt dışına çıkar, hatta saçlarını kısacık kestirir. Aliye, Tuna'yı kıskandırmak için Ada ile bir ilişki yaşar. Ada, Aliye'ye bu ilişkide Aras'ın ölümünün kendisi yüzünden olduğunu söyler. Aliye bu durumu kullanarak medyaya Aras'ı öldürenin Ada olduğu bilgisini verir. Bu olaydan sonra hakkında dava açılan Ada romanın sonunda bu durumla uğraşır.

Aras: Tuna'nın ağabeyi, Ada'nın sevgilisidir. Aras her zaman beğenilen, başarılı bir gençtir. Okulda da başarılıdır, öğretmeni tarafından başkan olarak seçilir. Üniversite sınavında da istediği başarıyı sağlamıştır. Adrenalin sever, meydan okumaktan hoşlanır. Arkadaş sıkıntısı çekmeyen, cesur, gözü pek, atak, adil ve akıllı biridir.

Aras sorunlarını kendi içinde çözmeye çalışan bir çocuktur. Kimseden tavsiye almaz, kararlarını kendisi alır. Aras'a dış geçirebilen tek kişi Ada'dır. Yakışıklı görüntüsü itibarıyla özgüven sahibidir. Ada da bundan etkilenip Aras'a âşık olur. Aras, kardeşi Tuna'yı her daim korur. Liseyi birincilikle bitiren Aras'ın karate, yüzme ve satrançta dereceleri vardır. Üniversite sınavında ilk tercihi İstanbul Teknik Üniversitesi Gemi Mühendisliği olmuştur. Sevgilisi Ada ile uygunsuz bir şekilde Tuna'ya yakalanan Aras, şaşkınlıktan ne yapacağını şaşırıp yüzmek ister ama denize atlayınca

kayalara çarparak ölür. O öldükten sonra üniversite tercihleri açıklanır ve ilk tercihini kazandığı belli olur.

Meriç: Ada'nın dayısının kızıdır ve Tuna'ya âşıktır. Çekingen, kırılğan ve çok sessiz bir kızdır. Ada'nın tam tersidir. Ada'nın kumrallığına, özgüvenine karşın Meriç sarışın, utangaç ve içe dönüktür. Fazla zekidir ve patoloji doktorudur. Meriç'in annesi alkol tedavisi gördüğü için kızını, halası Pervin Gökay'ın yanına yollar ve burada Meriç, Tuna'ya âşık olur.

Tuna Ada'nın gönlünün sonsuza kadar ağabeyinde olacağını anladıktan sonra, madem kimseyi mutlu edemiyorum, bari beni seven Meriç'i mutlu edeyim mantığıyla Meriç ile evlenmiştir. Meriç bazı şeylerin farkında olmuştur ama hanımefendiliğiyle hep sessiz kalmıştır. Meriç sessizliği, sabrı ve istikrarıyla Tuna'yı elde etmiştir.

Doğan Gökay: Ada'nın dayısıdır, şairdir. Siyah, iri dalgalı saçlı, uzun boylu, gözlüklü, yakışıklı biridir. Genelde tüvit ceket ve süet ayakkabı giyer. Daha ilk bakışta entel olduğu anlaşılır. Sofistike kimliğine eğlenceli yapısı eşlik eder. Paris'te çapkın Türk şair diye anılır. Kadınları, erkekleri yönettiklerini düşünerek zeki bulur. Bürkan adında moda ressamı bir kadınla evlenir. Fazla sorumluluk almayı sevmeyen, evi arabası olmayan, rahat biridir. Bankada bir miktar parası vardır, bunu da acil sağlık durumu olma ihtimaliyle muhafaza eder.

Doğan Gökay Nazım Hikmet'i, Marks'ı idealize eder. Hatta Nazım Hikmet'in özgürlüğünü istediği için Paris'te başlattığı bir kampanya yüzünden şiipleri bahane edilerek hapse atılır. Dincisi, dinsizi, sosyalisti, milliyetçisi A'dan Z'ye Doğan Gökay'ı bulur. Hatta kendisine siyaset yapma teklifi gelir ama eleştiri özgürlüğünü kısıtlayacağını düşündüğü için reddeder. Doğan Gökay, Meriç'e duru su; Ada'ya yağmur kız; Aras'a kaptanıderya; Tuna'ya romantik âşık lakaplarını takar.

Kart Karakter: Kart karakterler yaşanan her şeye rağmen doğalarındaki özellikleri değiştirmezler. Romanda sabit özellikleri vardır ve onu sembolize ederler. Bu tür roman kahramanları, çatışma unsurudur ve başkahramanın hedefine ulaşmasını engeller niteliktedir. Kumral Ada Mavi Tuna romanının kart karakterleri; Üsteğmen Birol, Tuğgeneral Turhan Özsoy, Musa, Laz Sefer, Nesim, Hasta Bakıcı Hasan, Doktor Kutlu, Avukat Mutlu, Tarkan ve Aliye'dir.

Üsteğmen Birol: Aydın Kemalist Türk askeridir. Okuyucu Birol'ü, Tuna'yı askere almaya eve gelince tanır. Tuna'ya ve diğer askerlere karşı anlayışlıdır. Birol, Tuna'nın savaşa dair tutumunu yadırgamaz. Tuna ile esir alınan Birol, pek çok adam tarafından silahla taranarak şehit edilir.

Tuğgeneral Turhan Özsoy: General; saçları yanlardan azalan, yuvarlak yüzlü, tombul bir adamdır. Uzun ve gür kaşları; şakaklarına ak düşmüş saçları; küçük, yuvarlak ve siyah gözleri vardır. Demokrasi taraftarıdır ve Tuna'yı da onun görüşünü öğrenmek için yanına çağırır. Revirde tedavisini tamamlayan Tuna'yla general ilgilenmiştir.

Musa: Tuna'nın çocukluk arkadaşıdır, Tuna'nın karşısına askerde çıkar. Aras'ın yaşıtıdır. Kuzguncuk'ta bakkal işletir, dinine bağlı bir insandır. İç savaşı Hristiyan ve Siyonist emperyalizmin oyunu olarak görür. Kendi içimizde de maneviyatımızın olmadığına inanır. Tuna ve Musa cepheleyen Musa ayağından vurulur. Tuna onu Hatice adında bir kadının evine taşır. Hatice Teyze Musa'yı iyi edebilmek için onun ayağını keser. Musa, evli ve çocukları olmasına rağmen Hatice Teyzenin kızı Suları'ya âşık olur. Tuna, Musa'yı Hatice Teyzenin evinde bırakarak askere geri döner.

Sefer: Askerde Tuna'nın karşısına çıkan bir diğer çocukluk arkadaşıdır. Trabzonludur, ilkokuldan sonra okulunu bırakıp babasının fırınında çalışmıştır.

Nesim: Tuna'nın askerde karşısına çıkan bir diğer çocukluk arkadaşıdır. Yahudi'dir ve doktoralı bir felsefecidir. Nesim de "O, bu değil; Türkiyeli olmak gerektiği" görüşü hâkimdir.

Hasta Bakıcı Hasan: Doktor Kutlu ile beraber Tuna'ya yardımcı olurlar. Yuvarlak yüzlü, esmer, tombulca bir adamdır. Yöresel ağız kullanır, Anadolu köylüsüdür:

“Doğru diyo dohtar bey. Yimezsen iyileşmen, bak zati kaşık kadar kalmış yüziün hocam. Üflesem uçan valla...Yi hadi! (...) Yayla çorbasıylan çilekli cöle verdiler. Barsaklarına iyi gelecek bah bunlar...N’öricen hocam birkaç gün bunlarla idare etcen, sonra ağzına layık yemek buluruz sana” (Uzuner, 2010, s.69).

Doktor Binbaşı Kutlu Çeçen: Tuna askeri araçtan atlayıp yaralandığında onunla ilgilenen doktordur. Ciddi görünümlü, ne çok yakışıklı ne çok çirkin bir adamdır. Saçları alnının iki yanından dökülmeye başlamış, orta boylu biridir.

Avukat Mutlu: Tuna'nın tedavi gördüğü hastanede tedavi gören diğer hastadır, Kürt'tür. Ankara'da avukatlık yapar. Kendisini: “Ben Kürt aydını dedikleri ve hiç kimsenin sevmediği adamlardanım, hani Türklerin ve Kürtlerin toptan gıcık kaptığı karakter.” diye tanıtır.

Tarkan: Tuna'nın askerde karşılaştığı öğrencisidir. Tarkan da asker olarak cepheye çağırılmıştır. Tarkan, öğrenciyken uzun atkuyruğu saçlı, küpeli, elinde şiir kitaplarıyla Ortaköy'de dolaşan biriyken şimdi elinde silah tutmaktadır.

Aliye Yıldız: Tuna'nın da Ada'nın da beraber olduğu fotoğraf kulübünde çalışan bir kızdır. İnce, uzun boylu, elmacık kemikleri çıkık, hafif çekik kahverengi gözlü, dikkat çekici bir kızdır. Sağlıksız aile hayatından dolayı sağlıksız bir psikolojiye sahiptir. Aliye, Ada'dan hoşlanmadığı için Tuna'dan öç almak için onunla beraber olur. Beraberlikten sonra Ada, Aliye'ye Aras'ı kendisinin öldürdüğünü söyler. Ada, Aras'ın ölümünden kendisini sorumlu tutar çünkü Aras'ın, kardeşine karşı utanma sebebi Ada'dır. Tuna, Ada ile Aras'ı uygunsuz şekilde gördüğü için Aras yüzeceğini söyleyerek kendini denize atar.

Fon Karakter: Fon kişi ya da fon karakter tiyatrodaki, edebiyatta, dekoratif öge olan karakterlerdir. Ön plana çıkarılmaya çalışılan durumu, gözler önüne sermeye yardımcı olur. Ancak olaya ilişkin yükümlülükleri bulunmaz, olaya etki etmezler. Kumral Ada Mavi Tuna romanının fon karakterleri; Terzi Osman, Terzi Muharrem, Rozita, Mürşide, Zübeyde Hanım, Naim, Süreyya Mercan, Pervin Gökay, Cihan Teyze, Bürkan, Suları ve Hatice Teyze'dir.

Terzi Osman: Tuna'nın büyük dedesidir. Gömlek dikimiyle uğraşır. Ailesini alarak Kuzguncuk'a yerleşmiştir. Oğlu Muharrem'e yani Tuna'nın dedesine terziliği Terzi Osman öğretir.

Tuna'nın Dedesi Terzi Muharrem: Nurlu, sevecen, umutlu, güler yüzlü bir dededir. Dedeleri çocuklara seferberlik anılarını anlatan muhacir bir terzidir, yöresel ağız kullanır:

“Ne gülersiniz bre kızanlarım? Sakın unutmayın, vatan elden giderse, içbir şeyin manası kalmaz artık! Ürriyet can kadar tatlıdır! (...) H harflerini atlayarak konuşan dedelerinin ‘hürriyet’i çocuklara iyice komik gelir, artık katıla katıla gülerlerdi. İşte buna çok kızardı muhacir Terzi Muharrem, torunlarının birer çocuk olduğunu unutup öfkeyle bağırıp gülerdi” (Uzuner, 2010, s.52).

Tuna'nın dedesinin de gözleri mavidir. Tuna'nın gözlerini dededen aldığı söylenebilir. Tuna'nın ismini de dedesi koymuştur. Mavi akan Tuna Nehri'ni gören dede torunu renkli gözlü olunca bu ismi koymuştur. Diğerine de Aras Nehri'nden esinlenip iki nehrin ismini torunlarına vermiştir.

Rozita: Terzi Muharrem'in ilk eşidir. Evlendikten sonra Müslüman olur. Genç yaşta vefat eder.

Mürşide Hanım: Terzi Muharrem'in ikinci eşidir ve kendisinden büyüktür. Rozita vefat edince Terzi, Muharrem Mürşide Hanım ile evlenir.

Naim: Tuna'nın babasıdır. İçine kapanık biridir. Aras'ın ölümünden sonra kendini televizyona verir.

Zübeyde Hanım: Tuna'nın annesidir. Ev işleri ve yemek yapan, kocasının teyel-düğme işlerine yardıma koşturan bir ev hanımıdır. Aras'ın ölümünden sonra kendini dine ve namaza adar.

Süreyya Mercan (asıl adı Abidin Ölçer): Ada'nın babasıdır, sinema oyuncusudur. Mütevazı ve sıcaktır. Hatta Kuzguncuk'a taşındıklarında kahvedeki herkese kahve ısmarlamış sonrasında da mahallenin erkekleriyle oyun oynamayı alışkanlık haline getirmiştir. İçkici, gürültücü, plansız bir sinema sanatçısıdır. Karaciğer nakli olmuştur. Kızı otuz yaşına gelince babası ölür.

Pervin Gökay: Ada'nın annesidir, sinema oyuncusudur. Pervin Gökay da Mütevazı ve sıcaktır. Kuzguncuk halkına tepeden bakmaz. Kendileriyle el sıkışmak isteyenlere içtenlikle yaklaşır. Pervin Gökay, kocası kadar girişken değildir; biraz daha utangaçtır. Onun sıcaklığı kandillerde ve bayramlarda dağıttığı tatlılarda, simitlerde ve ufak hediyelerde saklıdır.

Cihan Teyze: Pervin Gökayların evinin çalışamandır. Ada ile ilgilenir. Komşular da onu evin hizmetkârından ziyade evin ahalisi olarak görür.

Bürkan Gökay: Doğan Gökay'ın moda ressamı genç, güzel ve kocasına hayran karısıdır. Şair kocasını tekeline almayan, eşini bağımsız ve rahat bırakan ama ev ahalisiyle dost olmak için de hiç çabalayan bir kadındır. Başkalarına karşı kayıtsız ve ilgisiz biridir. Arabası ve bankada bir miktar parası vardır ve Doğan Gökay eşinin mal varlığıyla alakadar olmaz.

Suları: Hatice teyzenin on yedi yaşlarındaki kızı Suları; uzun, siyah saçlı, doğal ve saf bir kızdır. Musa, Suları'ya âşık olur ve Hatice Teyzelerde kalır.

Hatice Teyze: Askerde yaralanan Musa'ya ve Tuna'ya evini açar. Anadolu köylüsü bir kadındır. Kızı Suları'yı genç askerlerden korumak için çocuk yaştaki oğullarının eline silah vermiştir. Büyük oğulları savaşta öldüğü için Tuna ve Musa'yı bırakmak istemez. Musa Suları'ya âşık olur ve Hatice Teyzelerde kalır.

Bu kişiler dışında köşk çalışanları, Mustafa ve Kemal (Tuna'nın dayıları), Lütfü ve Ali (Hatice Teyze'nin çocukları), Yaşar Kalfa ve Şakir Amca da romandaki fon karakterlerdendir.

İzleksel Kurgu

Anlatılarda zıtlık ögesinin bulunması çatışmayı güçlü kılar ve anlatımı zenginleştirir Yazarın, elde edilmek istenen hedefin karşısına o hedefe ulaşmayı engelleyecek güçleri yerleştirmesi eserdeki dramatik yapıyı sağlamlaştırır (Aka, 2015). İzleksel kurgu: kişiler, kavramlar ve simgeler bazında açılanmaya çalışılmıştır.

Kişiler bazında tezatlıklara bakılırsa Tuna âşık olan fakat karşılık bulamayan, Ada ise âşık olunan ama karşılık vermeyen taraftadır. Mavi Tuna'nın daha orta hâlli, sıradan bir Türk ailesine mensup bir birey olmasına karşın Kumral Ada'nın kalburüstü ve alafranga bir aileden olduğu söylenebilir. Tuna'nın babası Naim Bey kendi hâlinde televizyon izleyen biriyken Ada'nın babası Süreyya Mercan sinema oyuncusudur. Aynı şekilde Tuna'nın annesi Zübeyde Hanım, ev hanımıyken Ada'nın annesi Pervin Gökay da sinema oyuncusudur.

Musa ve Ali-Lütfü arasında ise esir alınan, esir alan ilişkisi vardır. Musa savaşta yaralanınca bir köy evine sığınır. Musa, yaraları iyileşirken gözünü açtığı anda onu silahlı iki kişi beklemektedir ve tekrar askere gitmesini istemezler. Bu iki kişi Ali ve Lütfü'dür. Musa ve Tarkan arasındaki zıtlık ise Musa'nın dindar, Tarkan'ın ise din konusunda rahat oluşudur.

Kavramlar temelindeki çatışmaların en önemlisi iç savaş-demokrasi çatışmasıdır. Tuna saldırgan fikirlerin var olduğu ortamlarda savaşın çıkabileceğine oysa demokrasi olan yerde savaşa

gerek kalmayacağına inanır. İkili aşk Ada ile Aras arasında yaşanırken ve karşılıklıyken aşk üçgeni: Ada, Aras ve Tuna arasında yaşanır ve Tuna dışlanan kişi olur.

Simgeler temelindeki çatışma: Adaların köşkünün karşısında yer alan Tunaların evidir. Her iki aile de Kuzguncuk'ta yaşamaktadır fakat Tunaların evi dar gelirli iken Adaların köşkü zengin köşktür. Beyaz taş ve gemi maketi simgeleri ise Tuna-Ada ve Aras-Ada aşkını temsil eder. Ada hediye olarak Tuna'ya beyaz taş verirken Aras'a gemi maketi hediye etmiştir. Bu da Ada'nın sevdiği kişinin kim olduğunu ve ona verdiği değeri gösterir. İzleksel kurgunun detayları aşağıdaki üç başlık altında daha detaylı incelenmeye çalışılmıştır:

Toplumsal Sınıflar

Tarihin her döneminde eşit olmayan yapılar sonucunda toplumsal sınıflar ortaya çıkmıştır. Aynı mevkilere sahip insanların konumları sınıfları oluşturur. Bu yolla kimi zengin kimi fakir, kimi dindar kimi inançsız, kimi yöneten kimi yönetilen gibi farklı gruplar oluşmuştur. Bu açıdan mülkiyetçi anlayışın var olduğu toplumlarda sömüren ve sömürülen kısımların var olduğu söylenebilir (Demir, 2017).

Kumral Ada Mavi Tuna isimli romanda da farklı sosyal statüde kişiler yer almaktadır. Bunlara kişiler düzeyinde bakarsak Tuna ve ailesi Kuzguncuk'ta yaşayan, halktan sayılabilecek insanlardır. Kuzguncuk halkının çoğu halktan, orta halli insanlardır fakat yine bu halkın içinde de farklı sosyal statüde insanlar bulunmaktadır. Orta hâlli Kuzguncukluların ise kimi Yahudi kimi Ermeni kimi Rum kimi Türk'tür ama hepsi oranın yerli halkıdır.

Kuzguncuk'a bir süre sonra farklı bir sınıfa ait sinemacı ve zengin bir aile olan Adalar taşınır. Hatta Ada'nın dayısı Doğan Gökay Marksist bir anlayışa sahiptir. Kuzguncuk'taki huzur ortamı faklıklara rağmen bozulmaz. Ada ve ailesi mahalleyle kaynaşır, oraya uyum sağlar.

Romanın diğer bölümü olan Tuna'nın askerliğini konu alan kısımda ise Tuna'nın karşısına çıkan farklı statüde insanlar birlikte refah içinde yaşanabileceği mesajını okuyucuya verir. Asker arkadaşı olan Musa dindar bir karakterken Tarkan küpe takan, din açısından rahat bir asker olarak tasvir edilmiştir. Laz Sefer, Kürt Avukat Mutlu, Anadolu köylüsü Hasan farklı etnik gruplara ait olsalar da arkadaşlardır ve gayet de iyi bir iletişime sahiplerdir. Uzuner'in tüm bu farklı sınıflara ait kişilerle asıl anlatmaya çalıştığı şey hoşgörü ile her türlü zorluğun aşılabileceği, barış içinde yaşanabileceğidir. Başkalarının farklılığı yadırganmadan kabul edilirse iç savaşa gerek kalmaz.

Demokrasi/ İç Savaş

Demokrasi "halk iktidarı" veya "iktidarın halka ait olması" şeklinde tanımlanabilir. Yöneticilerin halk tarafından halkın içinden seçildiği bir yönetim biçimidir (Aktaş, 2015). Demokrasi terimini ilk kullananların Yunanlılar olduğu söylenebilir. Atinalılar Devri'nde yönetimde söz sahibi olan aristokratlara karşı halk savaşarak kontrolü ele almıştır ve "demokratia" kavramı ortaya çıkmıştır (Dahl, 2001).

Tuna, romanın başından sonuna kadar demokrasi kavramını sorgular; demokrasinin eşit uygulandığı sürece iç savaşın çıkmayacağını savunur. Tuna en çok da kitle psikolojisiyle toplu hareket eden insanları sorgular. Entelektüel öğrenci Tarkan dahi savaş var diye sorgulamadan eline silah alıp askere gitmiştir. Tuna dolayısıyla da yazar, kalabalıkların yorum yapamama ve bir fikirden mahrum olma düşüncesiyle sadece yıkıcı bir güç oluşturduklarını oysa bu kalabalıkların birliktelik ve muhakeme gücüyle demokratik bir düzende ve savaşa gerek kalmadan barış içinde yaşayabilecekleri bir ortam oluşturabilecekleri düşüncesini savunur (Çakmakçı, 2019).

Tuna duygusal bir insandır ve demokrasinin yokluğundan kaynaklanan bu iç savaşı bir türlü kabullenemez. Bunu hafızasının ona oynadığı bir oyun olarak düşünür ve kâbus gördüğünü zanner.

Dış dünyada yaşanan iç savaş aynı zamanda Tuna'nın beyninde de yaşanmaktadır. Savaş bitince Tuna'nın iç savaşı da yerini iç huzura bırakacaktır.

Romanda Aşk:

Aşk, romanın temalarından biridir. Romanda Ada, Aras ve Tuna arasında bir aşk üçgeni vardır. Bu üçgende birbirine karşılık veren taraflar Aras ve Ada'dır. Tuna, bu aşkın hep dışında kalmış ve camdan bakan biri tavrıyla hep izleyici olarak kalmıştır.

Tuna, Ada'ya ilk görüşte âşık olmuştur. Küçük çocuklardır ve Ada, Tuna'ya elinde tuttuğu beyaz taşı hediye etmiştir. O andan itibaren Tuna için çok kıymetli olan bu beyaz taş, adeta onun aşkının simgesi haline gelmiştir. Tuna bu taşı gözünden bile sakınmıştır, savaşta bile saklamıştır. Fakat Tuna'nın aşkının sembolü olan bu taşın karşısında Ada'nın Aras'a hediye ettiği gemi maketi vardır. Ada, Aras'a bu maketi verip onu öpünce Tuna'nın tüm hayalleri yıkılmıştır. Yine de kalbindeki aşkı söküp atamayan Tuna bununla yaşamayı onur saymıştır.

Dayı Doğan Gökay'a göre aşkın bin bir çeşidi vardır. Aşk, bazen o kişiden kopmamak bazen de alışkanlık anlamına gelir:

“Bağımlılık, alışkanlık gibi çok heyecan vermeyen duygulardan tut da ‘onsuz olamamak’ gibi tutkusal olanı da bir çeşit aşk” (Uzuner, 2010, s.213).

Tuna aşkın bin bir çeşidinden birine yakalanmıştır: karşılıksız olanı. Ada, Aras'ı sevmesine rağmen onu hep bir umutla beklemiştir. Hiçbir şey olmasa bile ağabeyinin eşi konumunda görüp onunla bir ömür boyu görüşebileceğini bilmek bile Tuna'ya yetmiştir.

Kadınların erkekleri sınava tutma geleneği halk hikâyelerinin bir özelliğidir (Çakmakçı, 2019).Tuna, romanın başında aşkı ile sınanmıştır. Ada ondan kertenkele kuyruğunun suyunu içmesini ister. Tuna bütün prenseslerin ille de zalim olduğunu düşünse bile sırf Ada'nın bu sınavından geçebilmek için o suyu içmiş ve sonunda bayılmıştır.

“Bardağı iki kez ağzıma yaklaştırdım ama yapamadım. O kuyrukları orada, burnumun ucunda görünce donup kalıyordum. Bir yandan Ada'yı kaybetmek öte yandan o kuyruklu suyu içip ölme korkusu... Üzerimde yüzlerce kilo basınç varmış gibi eziliyor, ciğerim patlayacak gibi soluksuz kalıyordum. Ağlamak ve kaçmak üzereyken Ada'nın üzerime ballar gibi akan kumral gözlerini görüyor ve çaresiz ufacak oturuyordum köşkün arka bahçesindeki incir ağacının altında. Kusmak istiyordum ama utanıyordum” (Uzuner, 2010, s.80).

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmada Kumral Ada Mavi Tuna romanının yapı ve izlek çalışması yapılmaya çalışılmış, roman iç ve dış yapı unsurlarıyla değerlendirilmiştir. Buna göre dış yapı unsurları “Romanın Kimliği ve İsimden İçeriğe” başlıklarıyla açıklanmıştır. Bu başlıkta romanın isminin nereden geldiği açıklanmış, romanın edebiyat dünyasındaki yeri belirtilmiş, Buket Uzuner ile ilgili bilgi verilmiş daha sonra romanın türünün postmodern olduğu tespit edilmiştir. İç yapı unsurları ise “Olay, Bakış Açısı ve Anlatıcı, Zaman, Mekân, Kişiler ve İzleksel Kurgu” başlıklarıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bölümde ise romanın içeriği analiz edilmiş ve çatışmalardan bahsedilmiştir. Bu minvalde sırasıyla olay, bakış açısı-anlatıcı, zaman, mekân, kişi ve izleksel kurgu incelemelerine yer verilmiştir. Olay kısmında roman özetlenmiş, romandaki kırılma noktaları tespit edilmiştir. Bakış açısı-anlatıcı kısmında Tuna'nın çocukluğunun konu edildiği bölümde birinci kişi anlatıcı ile beraber kahraman bakış açısının, Tuna'nın askerliğini konu alan bölümde ise üçüncü kişi anlatıcı ile beraber hâkim bakış açısının kullanıldığı tespit edilmiştir. Zaman başlığında ise iki farklı zaman belirlenmiştir. Biri Tuna'nın küçüklüğü, diğeri de Tuna'nın askerdeyken baba olacağını öğrendiği otuz dört yaşır.

Romanın mekân özelliklerine bakıldığında romanda çevresel, algısal, kapalı, açık ve ara mekânlar olmak üzere pek çok mekâna yer verildiği saptanmış, romanda asıl mekânın ise olayların çoğunun yaşandığı Kuzguncuk olduğu anlaşılmıştır. Kişiler; başkarakter, norm karakter, kart karakter ve fon karakter alt başlıklarıyla açıklanmış ve 27 karakter tespit edilmiştir. İzleksel kurgu başlığında çatışmalar; kişiler, kavramlar ve simgeler bazında açıklanmıştır ve bu çatışmalardan biri de demokrasi/iç savaş olarak belirlenmiştir. Romanda mevcut bir iç savaş vardır ve Uzuner aslında içinde bulunduğu tarihi eserine yansıtmıştır. Bu açıdan Kumral Ada Mavi Tuna'nın içinde bulunduğu devrin özelliklerini yansıtan bir dönem romanı olduğu sonucuna varılabilir.

Edebi metinlerin içerikleri genellikle yazıldıkları devrin toplumsal olaylarını yansıtır. Kemal Tahir'in Yorgun Savaşçı romanında yapı ve izlek isimli çalışmasında da Tahir'in Milli Mücadele döneminin İttihat Terakki Cemiyeti olaylarını yansıttığını görmek mümkündür (Aka, 2015). Aynı şekilde Refik Halit Karay'ın Bugünün Saraylısı romanında yapı ve izlek isimli çalışmada da modernleşme devrinin topluma ve bireye olan etkileri işlenmiştir (Şahin & Topdaş Çelik, 2022). Nitekim Kumral Ada Mavi Tuna romanında da yaşanan zaman bireyi etkilemiştir. Devrin toplumsal olaylarının bireye yansımaları romandaki karakterlerden özellikle de Tuna'dan gözlemek mümkündür.

Kumral Ada Mavi Tuna romanına ilişkin kaleme alınan eserlerden biri de "Buket Uzuner'in Hikâye ve Romanları Üzerine Bir İnceleme" isimli yüksek lisans tezidir. Tezde İki Yeşil Su Samuru, Balık İzlerinin Sesi, Kumral Ada Mavi Tuna ve Gelibolu romanlarının değerlendirmeleri yapılmıştır. Tezde de belirtildiği üzere Uzuner'in romanları bireyi anlama ve anlatma yönünden zengin bir yapıya sahiptir. Tezde Uzuner'le yapılan röportajda ise Uzuner bu romanda ilk defa Güneydoğu meselesinden bahsederek "iç savaş" sözünü kullandığını söylemiştir (Kaleli, 2005). Uzuner'in cümlelerine bakılırsa devrin özelliklerini eserine yansıttığı görülür. Bu makalenin zaman çözümlemesinde de Kumral Ada Mavi Tuna romanının dönem özelliklerini yansıttığı sonucuna varılmıştır. Bu açıdan Uzuner'in sözleri ve tez değerlendirmesinin makale ile benzer sonuçlara ulaştığı söylenebilir.

Romandaki kişilerin detaylı çözümlemesini Sevim (2018), "Kumral Ada Mavi Tuna Romanındaki Kişiler Dünyası" isimli çalışmasında yapmıştır ve bu çalışma ile paralel sonuçlar içermektedir. 27 karakterin hepsi benzer şekilde baş, kart, norm, fon karakterler başlıklarına yerleştirilmiştir.

Çalışmada elde edilen sonuçlar çerçevesinde aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- 1-Farklı edebî eserlerin yapı ve izlek çalışması yapılabilir.
- 2-Kumral Ada Mavi Tuna isimli eserin sadece bakış açısı-anlatıcı, sadece zaman veya sadece olay çalışması yapılarak eser daha detaylı şekilde incelenebilir.
- 3-Buket Uzuner'in diğer romanlarında da yapı ve izlek çalışmaları yapılabilir.

Kaynakça

- Aka, N. (2015). Kemal Tahir'in "Yorgun Savaşçı" romanında yapı ve izlek. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1(27), 150-181.
- Aktaş, M. (2015). Demokrasi kavramına eleştirel bir bakış. *Muş Alpaslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 87-104.
- Aktaş, Ş. (1996). *Roman sanatı ve roman incelemesine giriş*. Akçağ.
- Boynukara, H. (1997). *Romanda bakış açısı ve anlatılış*. Boğaziçi.
- Campbell, J. (2010). *Kahramanın sonsuz yolculuğu*. Kabcacı.

- Çakmakçı, S. (2019). *Kumral Ada Mavi Tuna romanında aşk ve savaş söyleminden parçalar. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(32), 159-200.
- Çepni, S. (2007). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş* (3.baskı). Üçyol Kültür Merkezi.
- Çetişli, İ. (2000). *Metin Tahlillerine Giriş 2*. Kardelen Kitapevi.
- Dahl, R.A. (2001). *Demokrasi üstüne* (Çev. Betül Kadioğlu). Yetkin.
- Demir, İ. (2017). Türkiye’de sınıflar. *Sosyolojik Düşün*, 2(1), 12-30.
- Eliuz, Ü. (2009). Orhan Kemal’in romanlarında bakış açısı ve anlatıcı. *Turkish Studies*, 4(8),1134-1165.
- Erzen, F. (2016). Fahri Erdinç’in “Ali’nin Biri” romanında yapı ve izlek. *Journal of Turkish Language and Literature*, 2(2), 39-66.
- Kaleli, B. (2005). *Buket Uzuner’in hikâye ve romanları üzerine bir inceleme* (Tez No. 188323) [Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi- Elazığ]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Karasar, N. (2008). Bilimsel araştırma yöntemi. Nobel.
- Korkmaz, R. (2007). *Romanda mekânın poetiği. Edebiyat ve dil yazıları Mustafa İsen’e armağan. Grafiker*.
- Kunduz, N. (2012). Leyla Erbil’in Mektup Aşkları romanında kişiler dünyası. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*,5(20),69-80.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın üretimi*. Sel.
- Sağlık, Ş. (2002). Kurmaca âlemin kurmaca sözcüklerinden romanda zaman-mekân-tasvir. *Hece Türk Romanı Özel Sayısı*, 65-67.
- Seven, S. (2004). *Buket Uzuner’in romanlarında teknik yapı*. (Tez No.146005) [Yüksek lisans tezi, On Sekiz Mart Üniversitesi- Çanakkale]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Sevim, O. (2018). Kumral Ada Mavi Tuna romanında kişiler dünyası. R. Korkmaz & V. Şahin (Eds.). *Romanda Kişiler Dünyası içinde* (ss. 503-523). Akçağ.
- Stevick, P. (2004). *Roman teorisi* (Çev. Sevim Kantarcıoğlu). Akçağ.
- Şahin, V. (2008). Kurmaca tekniği bakımından Halide Edip Adıvar’ın Handan romanı. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,18(2), 99-126.
- Şahin, V. (2010). *Halide Edip Adıvar’ın romanlarında yapı ve izlek* (Tez No.285896) [Doktora tezi, Fırat Üniversitesi- Elazığ]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Şahin, V. (2019). *Romanda bakış açısı ve anlatıcı düzlemi*. Akçağ.
- Şahin, V. (2017). Refik Halit Karay’ın ‘İstanbul’un Bir Yüzü’ romanında yapı. *Researcher: Social Science Studies*, 5(8), 266-292.
- Şahin, V., & Çelik, F. T. (2022). Refik Halit Karay’ın Bugünün Saraylısı romanında yapı ve izlek. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(3), 909-920.
- Tekin, M. (2016). *Roman sanatı: Romanın unsurları*. Ötüken.
- Tosun, N. (2014). *Modern öykü kuramı*. Hece.
- Uzuner, B. (2017). *Kumral Ada Mavi Tuna* (64. baskı). Everest.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. genişletilmiş baskı). Seçkin.